

VŠB–Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta

1

Integrované indikátory a modelové regiony pro hodnocení regionálních disparit v České republice

Doc. Ing. Alois Kutscherauer, CSc.

INTEGROVANÉ (AGREGOVANÉ) INDIKÁTORŮ – ano či ne

Dlouhodobá empirie ukazuje, že lze v analýze přehledně vyhodnotit 10 – 15 indikátorů.

Se stoupajícím počtem indikátorů se ztrácí přehlednost, schopnost jejich vnímání v potřebných souvislostech a rychle se snižuje vypovídací schopnost analýzy.

Nastává potřeba nějaké „informační nadstavby“, tedy nějakého souhrnnějšího (integrovaného) pohledu na vyjádření analýzy, aniž by se nepříjemně snížila informační hodnota výsledné výpovědi.

Ukazuje se, že jistá míra integrace indikátorů je potřebná, což je věčné téma odborných diskusí - ***do jaké míry je možné indikátory integrovat, aniž by se ztratila jejich fundamentální uživatelská hodnota.***

Kontroverze agregovaných indikátorů

- *„Agregované indikátory jsou matoucí entity, pomocí nichž se míchají jablka a hrušky dohromady, a to bez existence formálního modelu či zdůvodnění.“*
- *„Pomocí agregovaných indikátorů se realita transformuje do zvládnutelné formy.“*

JRC, Ispra

K polemice kolem agregovaných indikátorů A. Sharphe (výzkumné centrum Ottawa) uvádí:

„Všichni ti, co používají agregované indikátory, věří, že existují dva hlavní důvody, proč má smysl kombinovat indikátory k vytvoření klíčové veličiny. Věří, že:

1. agregovaný indikátor jako souhrnná veličina má smysl a může popsat realitu,
2. zachycení podstaty je extrémně důležité pro zájem médií a tím pádem i politiků“.

K integraci indikátorů lze zvolit tři cesty:

1. integraci indikátorů ad hoc,
2. integraci založenou na seskupování indikátorů do věcně relativně homogenních celků,
3. integraci indikátorů založenou na seskupování indikátorů podle způsobu užití.

Proto i při hodnocení regionálních disparit v ČR dospíváme k potřebě vytvoření agregovaných indikátorů

- majících dostatečnou vypovídací schopnost pro meziregionální srovnávání,
- výpočetně zvládnutelných,
- pro příjemce informací dostatečně srozumitelných.

Integrované indikátory

Návrh soustavy sledování a hodnocení regionálních disparit v ČR obsahuje v sociální, ekonomické a územní sféře celkem 13 problémových celků, 48 deskriptorů a více než 160 indikátorů.

Z nich bylo vytvořeno **14 integrovaných indikátorů**, 5 charakterizujících sociální sféru, 4 ekonomickou sféru, 4 územní sféru a 1 průřezový.

Jejich stručné charakteristiky:

INI 1 - Životní úroveň

Zahrnuje úroveň příjmů a majetku, kvantitu a kvalitu spotřeby, rozsah a užití volného času a kvalitu prostředí.

INI 2 - Zdravotní stav

Zdravotní stav je charakterizován z hlediska lékařského, délky a kvality lidského života a pracovní schopnosti resp. neschopnosti.

INI 3 - Sociální vybavenost

Největší preference zde má zdravotní a sociální péče, s ohledem na význam zdraví a potřebu zabezpečení služeb pro stárnoucí populaci.

INI 4 - bydlení

Zde jsou seskupeny indikátory vypovídající zejména o „prostorové“ kvalitě bydlení.

INI 5 - Sociální patologie

Sociální patologie vyjadřuje soubor jevů, které jsou ve společnosti nežádoucí; mohou vést k sociálnímu vyloučení nebo přímo ohrožují zdraví, život či bezpečnost občanů.

INI 6 - Ekonomický potenciál

Je konstruován ze tří indikátorů postihujících ekonomickou výkonnost regionu a výkonnost regionu ve vztahu k jiným regionům.

INI 7 - Ekonomická struktura

Indikátor je konstruován s cílem postihnout ekonomiku regionu z hlediska jeho předpokladů pro další rozvoj a podmínek podnikání v mezinárodním kontextu.

INI 8 – Nezaměstnanost

Integrovaný indikátor je konstruován k postižení celkové situace na trhu práce v regionu.

INI 9 - Rozvojový potenciál

Integrovaný indikátor vychází z premisy, že budoucí podmínky pro rozvoj regionu jsou dány zejména rozvojem vědy a výzkumu, investic a tvorbou fixního kapitálu.

INI 10 - Osídlení

Je charakterizován indikátory vyjadřujícími strukturu osídlení a stupeň urbanizace.

INI 11 - Životní prostředí

Je složen z indikátorů znečištění ovzduší, nakládání s odpady a znečištění povrchových vod.

INI 12 - Dopravní infrastruktura

Je složen z poměrových indikátorů vybavení dopravními zařízeními železniční, silniční a letecké dopravy a používání veřejné dopravy.

INI 13 - Technická infrastruktura

Zde jde o vyjádření základu pro ochranu povrchových a podzemních vod před znečištěním nežádoucími látkami.

INI 14 - Kvalita života

Tento průřezový integrovaný indikátor charakterizuje rozdíly v kvalitě života v regionech.

Modelové regiony

Pro vymezení modelových regionů pro hodnocení disparit mezi regiony ČR je volena skladba indikátorů co nejlépe postihující čtyři definované úrovně uživatelského využití informací o regionálních disparitách.

Pro tyto čtyři uživatelské úrovně je navrženo sedm seskupení informací představující typové, potenciálně využitelné způsoby užití - **modelové regiony**.

Jde o tyto typy modelových regionů:

1. ekonomicky dlouhodobě zaostávající region,
2. region poznamenaný průmyslovým úpadkem či recesí,
3. venkovský region,
4. ekonomicky výkonný region,
5. region s všestrannými podmínkami pro život,
6. region s vysoce rozvinutými sociálními službami,
7. vysoce inovující region.

V současné praxi regionálního managementu v ČR lze vystačit s menším počtem modelových regionů.

Při hodnocení vývoje disparit mezi kraji ČR se ukazuje nadbytečné zavedení modelu venkovského regionu a za jistých podmínek lze účelně spojit vývoj disparit v ekonomické sféře do jednoho modelu.

Pak bychom podle účelu užití informací vystačili se čtyřmi či pěti typy modelových regionů.

Neplatí to však, pokud by předmětem analýzy byla území menší než kraj, např. okres nebo území správního obvodu obce s rozšířenou působností (ORP).

Zde má své opodstatnění model venkovského regionu, i model regionu poznamenaného průmyslovým úpadkem či recesí.

Metody hodnocení integrovaných indikátorů a modelových regionů

Integrace indikátorů, ať již věcná, nebo pomocí modelových regionů není nejobtížnějším úkolem, jak sledovat a hodnotit regionální disparity.

Daleko obtížnější je najít pro provedená seskupení indikátorů takové způsoby výpočtu, aby byly uchopitelné regionálními aktéry, přitom zůstaly srozumitelné a věcně interpretovatelné.

Jako nejlépe využitelné a dobře zvládnutelné regionálním managementem se jeví tři metody:

- škálovací metoda nazývaná „semafor“,
- metoda bodová,
- metoda normované proměnné.

- Metoda semaforu je vhodná pro analýzu a hodnocení dat uspořádaných do tabulek,
- metoda bodová je vhodná pro grafickou prezentaci, když v upřednostňujeme absolutní rozdíly mezi sledovanými jevy resp. procesy a jejich změny v čase,
- metoda normované proměnné je vhodnější, když upřednostňujeme relativní rozdíly mezi regiony, např. ve vztahu k průměru ČR .

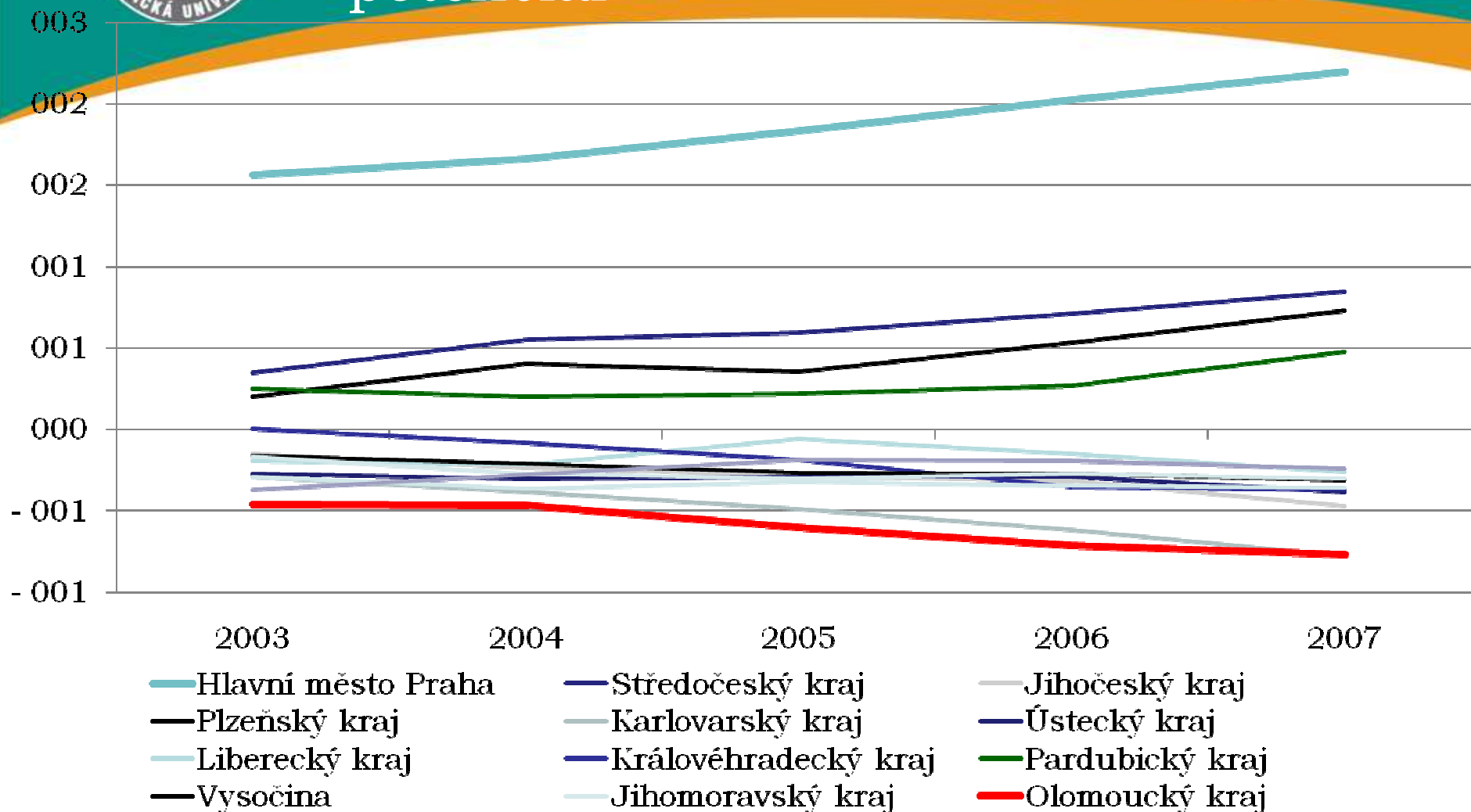

Disparity mezi kraji ČR v modelovém regionu „Všestranné podmínky pro život“

	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>
Pardubický	0,975	1,105	0,966	0,873	0,957
Královéhradecký	0,845	0,715	0,836	0,873	0,957
Vysočina	0,845	0,715	0,836	0,873	0,827
Zlínský	0,715	0,715	0,836	0,873	0,827
Olomoucký	0,585	0,455	0,706	0,743	0,697
Středočeský	0,195	0,585	0,446	0,353	0,437
Jihočeský	0,325	0,325	0,316	0,353	0,437
Plzeňský	0,325	0,325	0,316	0,353	0,307
Liberecký	0,065	0,065	0,186	0,093	0,046
Jihomoravský	0,195	0,065	0,056	0,093	0,046
Karlovarský	-0,195	-0,195	-0,204	-0,167	-0,214
Ústecký	-1,236	-1,236	-1,115	-1,208	-1,254
Moravskoslezský	-1,105	-0,975	-1,505	-1,468	-1,514
Praha	-2,536	-2,666	-2,675	-2,638	-2,555

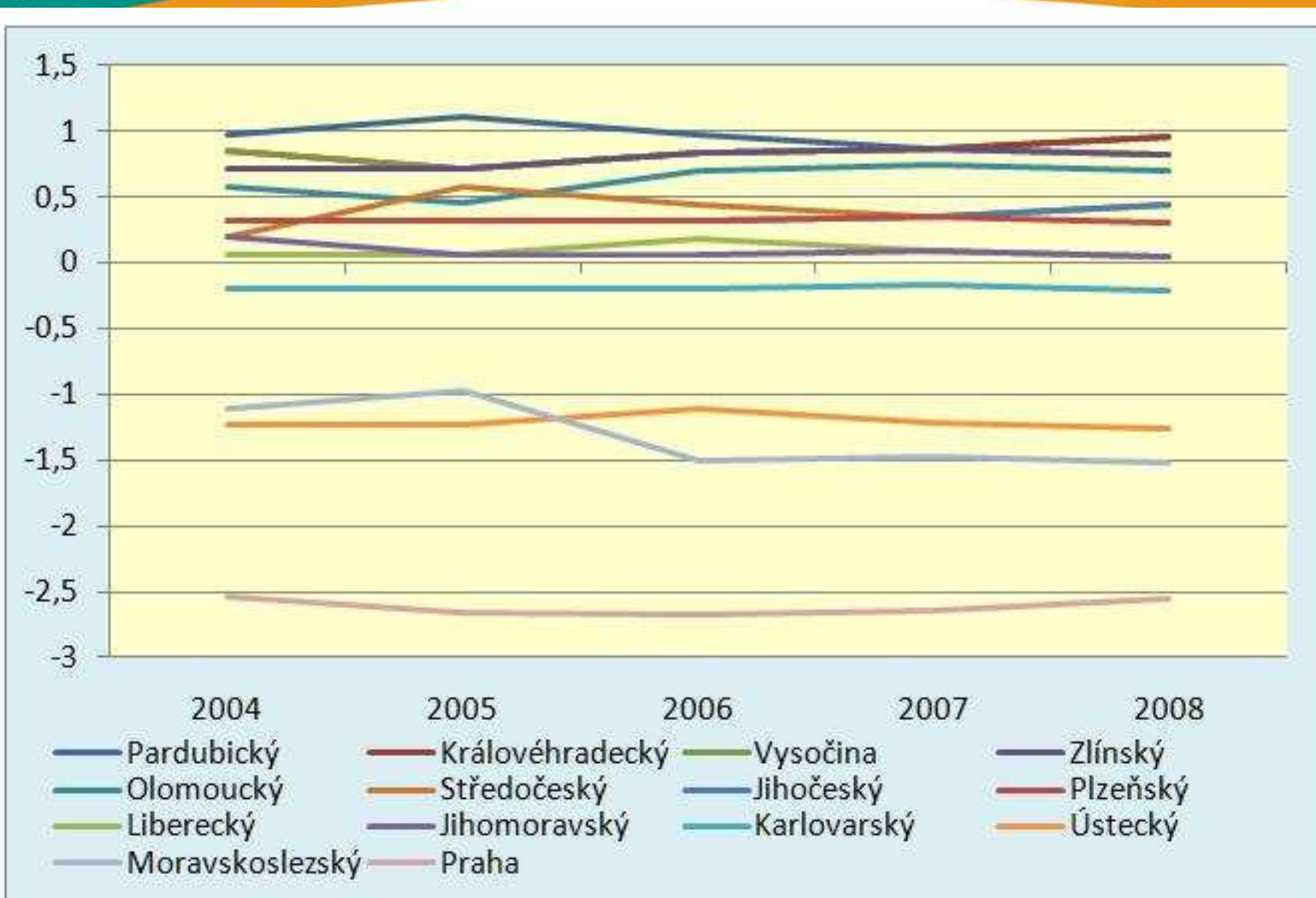

Vývoj disparity INI 6 Ekonomický potenciál

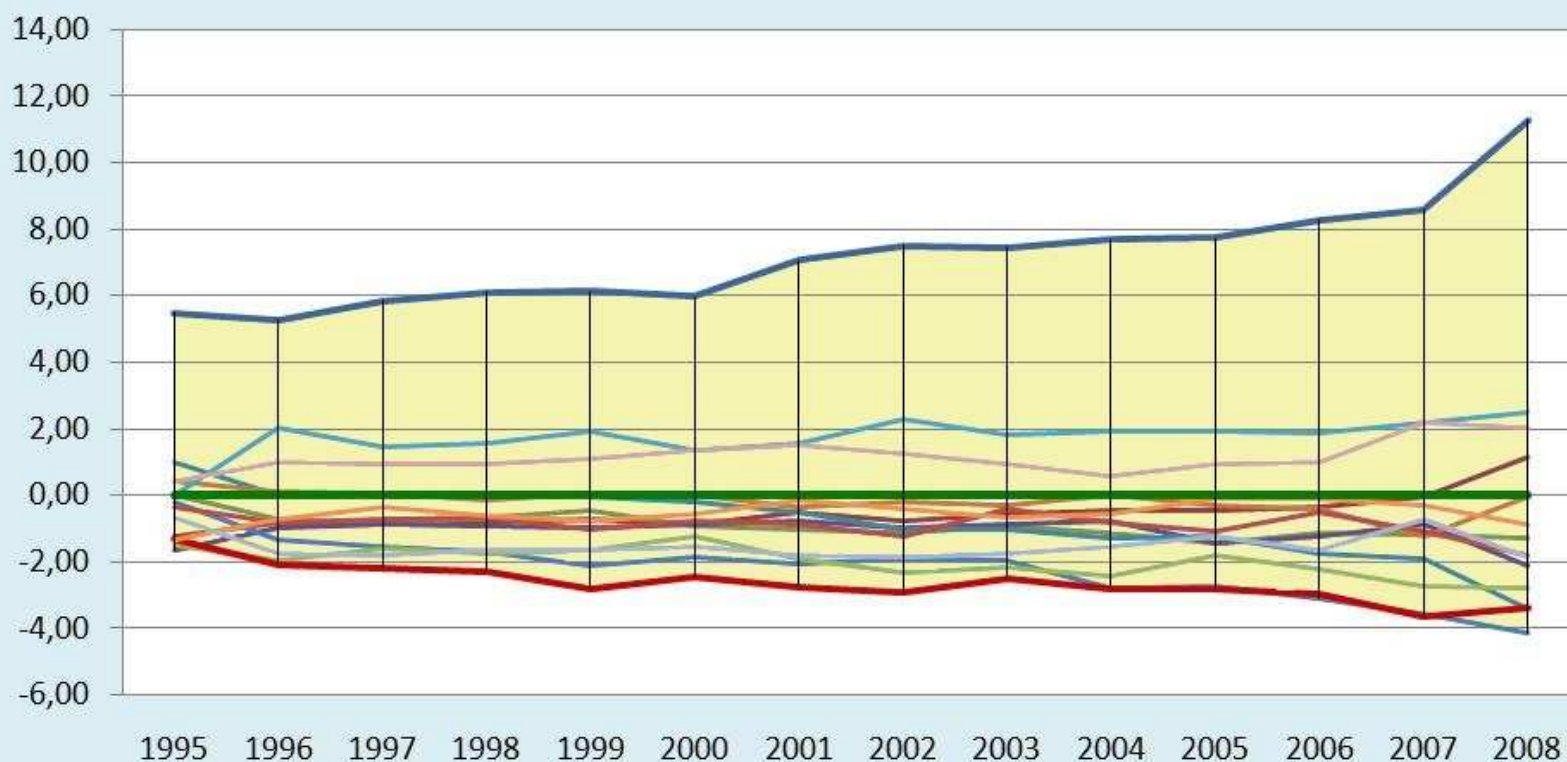

Vývoj disparit v modelovém regionu s všestrannými podmínkami pro život

Dlouhodobý vývoj disparit mezi kraji v sociální sféře

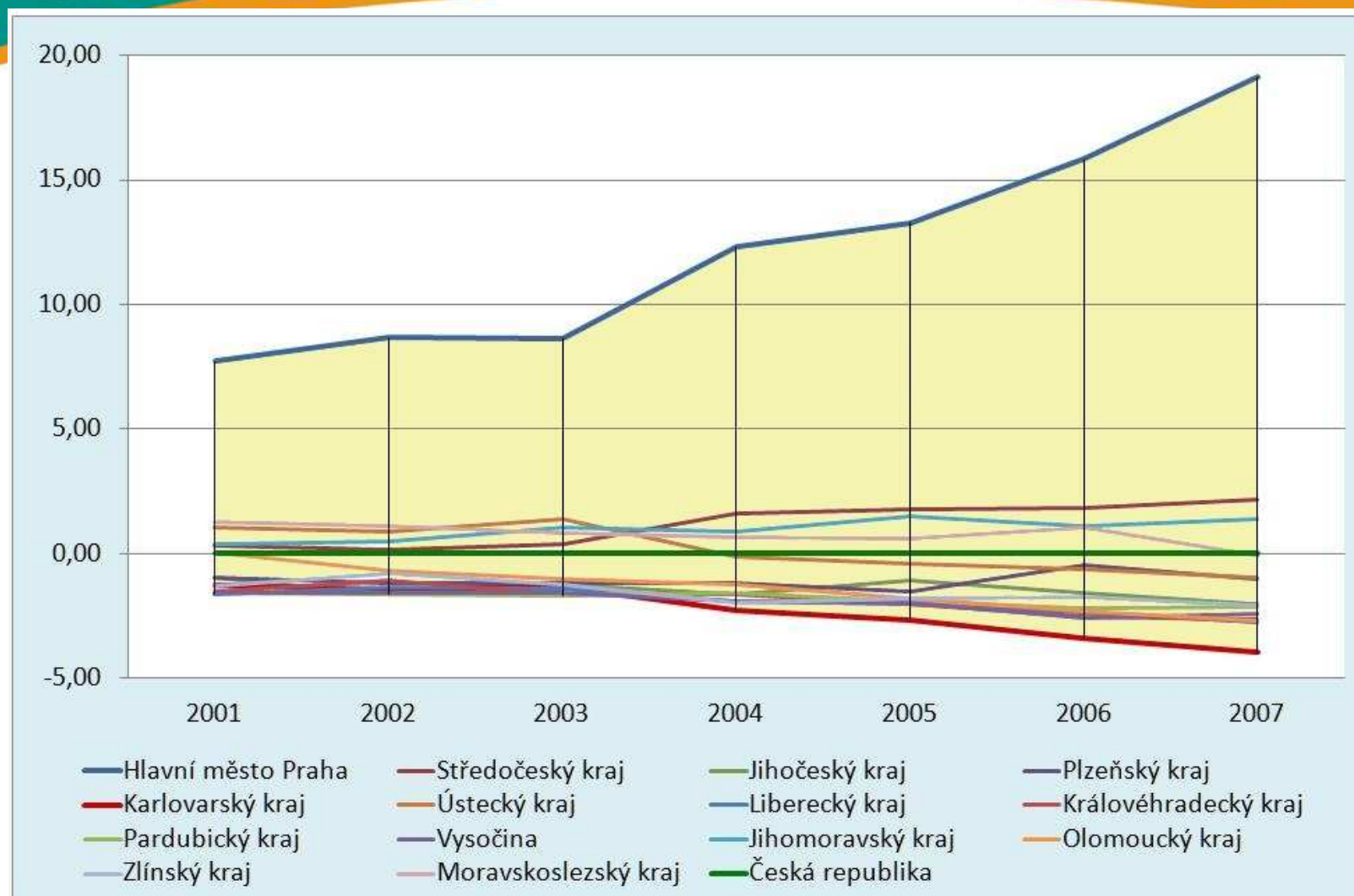
— Hlavní město Praha
— Plzeňský kraj
— Liberecký kraj
— Vysočina
— Zlínský kraj

— Středočeský kraj
— Karlovarský kraj
— Královéhradecký kraj
— Jihomoravský kraj
— Moravskoslezský kraj

— Jihočeský kraj
— Ústecký kraj
— Pardubický kraj
— Olomoucký kraj
— Česká republika

Dlouhodobý vývoj disparit mezi kraji v ekonomické sféře

Děkuji za pozornost.